

Instructie voor de begeleiders

Boerderij-educatie Gooi en Vechtstreek is een initiatief van de Agrarische Natuurvereniging Vechtvallei en LTO-Noord afdeling Gooi, Vecht en Amstelseek. Een tiental bedrijven in de regio zetten hun deuren open voor de basisscholen. Deze boeren en boerinnen zijn opgeleid tot educatieboer, hebben een passie voor hun vak, kennen hun dieren en het omliggende gebied en willen hun enthousiasme voor het boer zijn graag met de leerlingen delen.

Als begeleider help je de leerlingen bij het doen van de opdrachten op de boerderij. In deze instructie staan enige tips om de leerlingen enthousiast te begeleiden. De achtergrondinformatie is handig om te weten bij een aantal opdrachten.

Organisatie

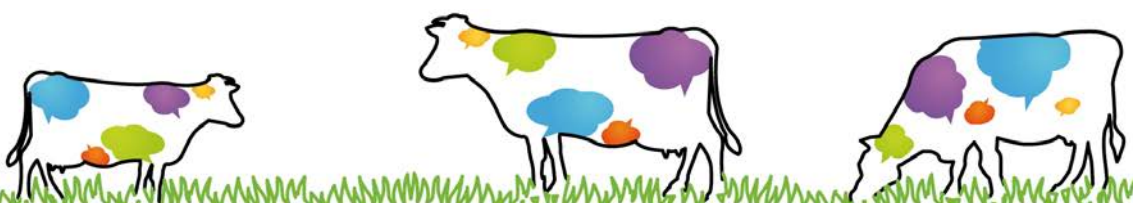
Indeling les

De les zal door iedere boer anders gegeven worden. Maar de les zal ongeveer de volgende indeling hebben:

1. Aankomst met welkom, korte uitleg over het bedrijf en het programma
2. Een gezamenlijke wandeling over het erf, zodat de leerlingen zich kunnen oriënteren en de eerste nieuwsgierigheid er af is, eventueel een groepsdemonstratie.
3. Pauze met eten en drinken, mogelijkheid tot vragen stellen.
4. De groep wordt in 2 subgroepen gesplitst. De ene subgroep gaat aan de slag met de opdrachten. Deze opdrachten voeren de leerlingen in groepjes uit aan de hand van een werkblad. De opdrachten zijn op het erf, in de stal, in het weiland etc. De andere groep gaat praktisch aan de slag met werkzaamheden op de boerderij. De werkzaamheden zijn altijd anders, afhankelijk van het bedrijf en het seizoen.
5. De groepjes rouleren (zie 'De uitvoering van de activiteiten' hieronder).
6. Centrale afsluiting

Uitvoering van activiteiten

- Op de boerderij zijn **6-8 plekken met opdrachten**. Deze opdrachten staan vermeld op het setje werkbladen dat de kinderen van de boer(in) hebben gekregen.
- De groepjes **rouleren** langs de opdrachten, er wordt om de **ca. 10 minuten** gewisseld.
- Ieder groepje krijgt een setje **werkbladen** waar de opdrachten op staan. Laat de opdracht(en) iedere keer voorlezen door één van de leerlingen. De werkbladen dienen per groepje ingevuld te worden met de stift die de kinderen van de boer(in) hebben gekregen.
- Benodigde materialen liggen duidelijk zichtbaar bij de plek waar de opdracht uitgevoerd/ ingevuld moet worden.
- De les staat in het teken van beleven en ervaren. Inhoudelijke kennis is hier ondergeschikt aan. Geef als begeleider de leerlingen eerst de ruimte om een nieuwe plek zelf te ontdekken, voer daarna de activiteit uit.
- Zorg dat de **spullen weer teruggelegd** worden, geopende deuren weer dichtgedaan enz.
- Vragen kunnen altijd aan de boer(in) gesteld worden.

Instructie voor de begeleiders

Gedragsregels

Op school zijn een aantal regels met de leerlingen besproken, je kunt ze dus hierop aanspreken. De regels zijn:

- Wees rustig bij de dieren.
- Maak niks kapot, pluk niet zomaar fruit en trek geen gewassen uit.
- Klim niet zonder toestemming op machines, hooibalen enz. en betreed geen gebouwen waarvan de boer(in) heeft aangegeven dat ze verboden terrein zijn.
- Sluit hekken en deuren achter je.
- Was je handen nadat je de dieren hebt geaaid en vóórdat je gaat eten of drinken.
- Eet en drink niet tussen de dieren, maar alleen op de door de boer(in) aangewezen plek.
- Voordat we het bedrijf verlaten, maken we onze schoenen en laarzen schoon.

Achtergrondinformatie

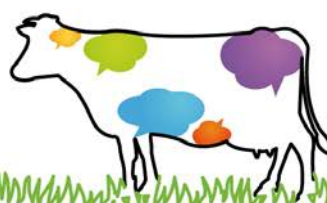
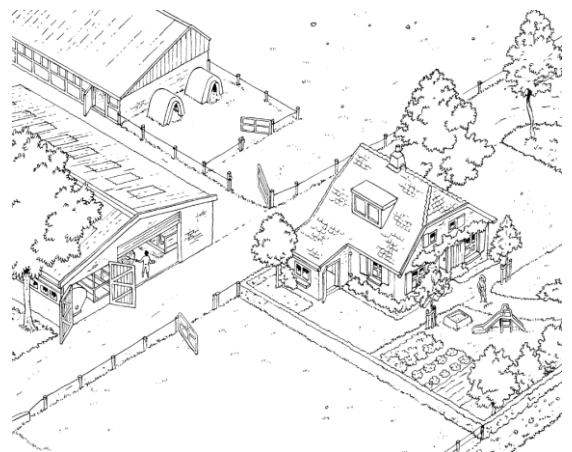
De opdrachten op de boerderij kunnen plaatsvinden op het erf, in het weiland, in de stal, in de melkput, bij de koeien, bij de machines, bij de kippen, in de moestuin, bij de schapen of in de boomgaard, afhankelijk van het bedrijf en het seizoen. Hieronder volgt enige informatie over kenmerkende onderdelen van de boerderijen.

Op het erf

- Op veel boerenbedrijven zie je een zwart zeil met daarop autobanden, hieronder zit kuilgras of ingekuuld maïs. Dit is gras of maïs dat in het voorjaar of in de zomer is gemaaid en 'ingekuuld'. Inkuilen wil zeggen dat het gras op een grote hoop op een betonplaat is verzameld. Daarna rijdt de boer er met een zware machine overheen om de lucht eruit te persen en zo bederf te voorkomen. De grashoop wordt met plastic afgedekt. Tegenwoordig zie je op boerderijen ook veel ronde plastic balen. Daar zit ook kuilgras in, dat in het voorjaar meteen op het land in plastic is verpakt.
- In de grote hoge plastic silo's wordt brok (veevoer) en kunstmest opgeslagen.

Het weiland

- Meestal staan koeien in de wei tussen april en oktober, want dan groeit het gras. Koeien die in deze maanden op stal staan, krijgen gemaaid gras.
- Zomers maait de veehouder gras om hooi of kuilgras van te maken (zie ook 'Het erf'). Dit eten de koeien in de winter. Hooi is gedroogd gras. Kuilgras is gemaaid gras waar de lucht is uitperst.
- Soms zijn er in het weiland kleine stukjes gras afgezet. Hier broeden weidevogels en zo worden de nesten beschermd.
- Waar het gras hoger is ligt vaak een koeienvlaai. De koeien eten hier om heen.

Instructie voor de begeleiders

In de stal

- Het gedeelte in de stal waar de koeien wonen, bestaat uit meerdere delen:
  - In het ene gedeelte liggen roosters. Dit zijn betonnen platen met spleten op de vloer. Hier staan de koeien. De poep en plas zakken door de spleten heen en komen in de mestkelder terecht. Met een schuif wordt een paar keer per dag de vloer schoon getrokken. De poep die nog niet door de spleten was gezakt, verdwijnt dan alsnog.
  - Het tweede gedeelte zijn de plaatsen, waar de koeien kunnen liggen. Hier gaan ze liggen om te slapen en om te herkauwen. Op de vloer van dit gedeelte ligt meestal zaagsel. Dat is lekker warm en zacht voor een koe.
  - Het derde gedeelte is de voergang. Dit is het gedeelte voor het voerhek, waar de boer kuilgras, maïs of hooi voor de koeien neer kan zetten.

Koeien

- In Nederland leven anderhalf miljoen koeien die melk geven. Om melk te kunnen geven moet de koe ieder jaar een kalf krijgen.
- Koeien grazen 4 tot 9 uur per dag. Een koe in de wei eet per dag zo'n 60-80 kilo gras. De koe slikt haar eten zonder kauwen. OP een rustig plekje boert ze het gras weer op en gaat het herkauwen.
- Het gras moet verteerd worden. Dat gebeurt in vier verschillende magen: de pens, de netmaag, de boekmaag en de lebmaag. Via de darmen worden alle belangrijke voedingsstoffen in het bloed opgenomen en door het lichaam gevoerd. Deze voedingsstoffen komen ook in de uier, waar de melk wordt gemaakt.
- Een koe geeft gemiddeld 25 liter melk per dag. In piekperioden kan een koe wel 40 tot 60 liter melk per dag produceren.
- Koeienbenaming: Als een kalf 1 jaar is geworden noemt men hem of haar een 'pink'. Als een pink drachtig is noemt men haar een 'vaars' en zodra ze gekalfd heeft, heet ze een koe.
- De koeien hebben een 'oorbel' met een nummer zodat er geen twijfel is wie welke koe is.

Kalfjes

- De kalfjes drinken biest. Dat is de eerste melk van de moederkoe. Na ongeveer een week, krijgen zij gewone melk of maakt de boer kunstmelk van melkpoeder dat is aangemaakt met water. Ze krijgen wel vier liter op een dag. Na een maand krijgen zij ook kleine brokjes en hooi. De kalfjes vinden hooi ook lekker. Hooi is gedroogd gras. Als ze nog ouder zijn, krijgen ze kuilgras
- De boer probeert het zo te regelen dat een koe elk jaar een kalfje krijgt. Zes á acht weken voordat de koe een kalfje krijgt, wordt de koe niet meer gemolken. Nadat het kalfje geboren is, gaat de koe weer veel melk geven.
- De boer kan niet alle kalfjes houden. De stierkalfjes worden verkocht aan een bedrijf waar de kalfjes blijven tot ze zwaar genoeg zijn voor de slacht. De vaarskalfjes blijven op de boerderij. Als er teveel zijn, dan verkoopt de boer ze aan andere melkveehouders. De beste kalfjes houdt de boer zelf.
- Kalfjes worden meestal één à twee dagen na de geboorte apart gezet. De boeren doen dit om te voorkomen, dat het kalfje en de moederkoe zich teveel aan elkaar gaan hechten. De moederkoe en het kalfje worden verdrietig, als zij lang bij elkaar gestaan hebben en daarna gescheiden worden. Als de kalfjes wat ouder zijn, komen ze met

Instructie voor de begeleiders

meerdere kalfjes bij elkaar in een hok met stro. Stro bestaat uit gedroogde stengels van bijvoorbeeld rogge of tarwe.

Weidevogels

- Alle vogels die vooral op graslanden broeden zijn weidevogels. Nederland is voor weidevogels in West-Europa erg belangrijk. Ons land heeft nog steeds veel kale vochtige weilanden en daar houden weidevogels van. Zo hebben ze ruimte genoeg en kunnen ze met hun snavels makkelijk in de grond prikken om wormen en insecten op te zoeken.
- Alle grotere weidevogels zijn zogenaamde “nestvlinders”. Als de jongen uit het ei zijn gekropen, verlaten ze binnen een dag het nest. De jongen worden niet gevoerd door de ouders (alleen de scholekster doet dat wel). Ze moeten meteen zelf hun kostje bij elkaar scharrelen. Om ervoor te zorgen dat alle jongen tegelijk het nest verlaten, begint het vrouwtje pas te broeden als alle eieren (meestal 4) gelegd zijn. Vogels zoals merels en huismussen zijn “nestblijvers”.
- Veel weidevogels broeden juist op het moment dat de boer veel werk op het land heeft. Bij het maaien kunnen nesten overreden worden of jonge vogels in de maaimachine terecht komen. Als de koeien in het voorjaar het weiland weer in gaan, kunnen ze bij het grazen nesten vertrappen.
- Er zijn verschillende dingen die boeren kunnen doen om te voorkomen dat ze veel nesten en jonge vogels per ongeluk beschadigen. Rekening houden met weidevogels bij het uitvoeren van werkzaamheden op het land noem je weidevogelbeheer.
- Tijdens het broeden van de vogels: wanneer de vogels in het voorjaar beginnen te broeden kan de boer goed opletten waar ze zich bevinden. Hij gaat de nesten opsporen en soms helpen vrijwilligers daarbij. Ze zetten dan twee stokken voor en achter het nest. De boer kan dan vanuit zijn tractor zien waar de nesten zijn en kan er dan gemakkelijk omheen werken. Ook kan de boer een nestbeschermer (een dakje van betonijzer) over het nest plaatsen of er schrikdraad omheen zetten. De koeien kunnen dan niet op het nest stappen.
- Als de eieren uitkomen en er jonge vogels op het weiland zijn: Aan het gedrag van de vogels kan de boer zien of ze jongen hebben. Hij kan dan extra voorzichtig te werk gaan als hij maait. Hij kan ook een stuk verderop beginnen. Jonge vogels krijgen dan de kans om te vluchten. Een dag voor het maaien kan de boer ook stokken met plastic zakken in het weiland plaatsen. De vogels schrikken hiervan en zoeken een andere plek op. Een boer kan ook besluiten later in het seizoen te maaien. De jonge vogels zijn dan al groter en zullen wel wegvluchten.
- Jonge vogels zijn erg kwetsbaar. Hun aangeboren gedrag is dat ze bij gevaar niet wegvliegen, maar zich plat tegen de grond drukken en zo klein mogelijk maken. Ze gaan dus niet aan de kant voor een naderende maaimachine.
- Wat kan de boer nog meer doen? De boer kan de slootwaterstand in zijn gebied tussen de 30 en 60 centimeter diep houden. Dan is het land niet te nat en niet te vochtig. Er kunnen dan veel soorten bodemdieren in de grond leven. Weidevogels kunnen daardoor beter aan voedsel komen.
- Veel boeren houden goed bij hoeveel vogels er op hun land broeden. Ook tellen ze hoeveel jonge vogels de eerste weken overleven. Dat doen ze samen met vrijwilligers. Elk jaar noteren ze precies hoeveel nesten er op hun land waren, hoeveel eieren er zijn gelegd en hoeveel jongen er zijn uitgekomen.

